

Aan het gemeentebestuur van Haarlem

Haarlem, 30 september 2018

Betreft evaluatie ecologisch onderhoudsbeleid gemeentelijk groen

Geacht bestuur,

Er gaat iets verschrikkelijk fout in Haarlem. Wij maken het daar onleefbaar voor ons, onze nazaten en voor alle organismen met wie wij ons ecosysteem delen. Het wordt tijd dat iedereen, die op welke wijze dan ook invloed heeft op onze flora, dat beseft. Dat zij bij hun handelen of te nemen besluiten zich realiseren dat ze ingrepen doen in de basis van de voedselpiramide. De basis van ons bestaan.

1. WAT IS ER GAANDE

a. Even omkijken

Heimans en Thijsse maakten zich in het begin van de vorige eeuw al grote zorgen over de ontginning van woeste gronden¹. Zij hebben, mede door de oprichting van Natuurmonumenten, veel natuur van de ondergang gered. Het begon met het behoud van het Naardermeer en vele andere waardevolle gebieden volgden. Maar het heeft de sloop van de natuur slechts beperkt en niet voorkomen.

Jan P. Strijbos, Haarlemmer van geboorte, begint het laatste hoofdstuk van zijn boek *'Vogelvrij; mensen en tijden die ik gekend heb'*, uitgegeven in 1976, met de zin: *'Honderden wilde planten zijn de laatste decennia uit ons land verdwenen, zeer zeldzaam geworden of alleen nog te vinden in goed beschermde natuurgebieden.'* De achteruitgang van de biodiversiteit is dus niet van de laatste jaren, maar wij hebben nu te maken met het begin van het einde; geloof me 'het is vijf voor twaalf'. Dat klinkt heftig en dat is ook zo. Helaas dringt die kritieke situatie van nu onvoldoende door tot de huidige, enigszins egocentrische, generatie en ook tot hen die bemoeienis hebben met het gemeentelijke groenonderhoud.

Als het gaat over duurzaamheid zijn het vooral de circulaire economie, zonnepanelen, woningisolatie, plasticgebruik, zwerfafval, energietransitie, plasticsoep en windmolenparken die de boventoon voeren. Dat zijn de belangrijke duurzame onderwerpen waarmee de ambtenarij en de politiek vooral bezig zijn. Zij werken aan

schone lucht en schoon water, maar zijn onvoldoende bezig met de flora en de fauna; de biodiversiteit. Vergeten wordt dat wij deel uitmaken van een groot uniek ecosysteem en dat wij bestaan dankzij dat systeem.

Natuurlijk, er bestaat een natuurbeschermingswet, maar die wordt, al dan niet bewust, ook bij beleidsvorming en uitvoering, in opdracht van velen en vooral de overheid met voeten getreden. De wet heeft niet kunnen voorkomen dat het haast te laat is.

b. Circulaire natuur

Alles in de biosfeer is circulair. Wij moeten het doen met wat daarin aanwezig is. Weg is weg; voorgoed weg! Blijven wij de flora en de geleedpotigen² bestrijden, dan is binnen relatief korte tijd al het leven weg. Geen gezweef, maar keiharde waarheid. Wat in vier miljard jaar evolutionair is ontstaan, hebben wij sinds het begin van de industrialisatie (ca. 150 jaar geleden) in een ijtempo tot de rand van de afgrond gebracht. Daar is men nog niet goed van doordrongen, doordat de meesten niet verder terugkijken dan hun eigen bestaansgeschiedenis lang is.

De overheid heeft de taak om, het liefst met ingang van morgen, dat te stoppen, de burgers daarover te informeren en hen te stimuleren om doormiddel van gedragsverandering ook tot bescherming over te gaan. Alleen zo is het nog niet te laat.

c. Stimulering gedragsverandering particulieren

Bij de bedoelde gedragsverandering, aangehaald in het voorgaande punt, gaat het niet alleen om een bewustere omgang met bijvoorbeeld water, energie en afval, of het minder consumeren van vlees en dan het liefst uit biologische teelt. De burgers hebben ook een directe taak in het behoud en de vergroting van de biodiversiteit.

In Haarlem vormen de particuliere tuinen een substantieel deel van de aan de natuur onttrokken onbebouwde ruimten. Tuinen bestraten is de trend. Dat maakt een buitenruimte, ondanks het ophangen van mezenkastjes en insectenhôtels, onaantrekkelijk voor het dierenleven. Het bodemleven gaat dood, er ontstaat een regenwaterprobleem en hitte stress.

Men zal dus, net als de overheid, bewuster moeten omgaan met de functie die die ruimte kan (hoort te) hebben voor ons eigen ecosysteem. 'De natuur bestaat niet dankzij de mens, maar de mens bestaat dankzij de natuur' en daar is nog niet iedereen van doordrongen.

Met de landelijke actie 'Operatie steenbreek' probeert men particulieren te prikkelen om hun betegelde buitenruimte te vergroenen. Een mooi initiatief, maar mocht de actie al vruchten afwerpen, dan is het in een te laag tempo en onvoldoende. Er worden m.i. haast even zoveel tuinen versteend als dat er tuinen van stenen worden ontdaan. Er zal hard opgetreden moeten worden om tot het gewenste resultaat te komen. Daartoe is bijvoorbeeld een verplichting om maximaal $\frac{1}{4}$ van de tuin te betegelen een goed instrument. Daartoe is overleg nodig met woningbouwverenigingen/corporaties maar ook bij koopwoningen is met enige moeite een dergelijke eis in te bouwen.

Particulieren worden thans gevraagd om ook heemplanten toe te passen in hun tuin. In 1992 schreef ik al een boek waarin ik de lezer/tuinbezitter probeerde te stimuleren om dat te doen en te overtuigen van het belang. Ik was niet de eerste. Grote namen als Thijsse, Sipkes, Landwehr, Galjaard, Van Halm en Londo gingen mij voor.

Begrijpelijkerwijs bleef men toch vooral kiezen voor exotische planten. Voor de inheemse gewassen ligt de hoofdbloei namelijk in mei en juni en dan volgt een periode waarop de planten, anders dan veel exoten, niet op hun mooist zijn. Het is om die reden dat ik met mijn onlangs verschenen boek 'De (Be)leefbare Tuin' minder streng in de leer ben. Wel adviseer ik om bij de keuze voor exoten uitsluitend soorten of cultuurvariëteiten toe te passen die de grootst mogelijke ecologische waarde hebben.

De overheid moet bij haar eigen handelen echter wel streng in de leer zijn en (vrijwel) uitsluitend soortzuivere heemplanten toepassen. Dat moet gebeuren in een zo groot mogelijke soortenvariatie, afgestemd op het gebied / landschap.

2. GROENBEHEERDERS EN DE VOEDSELPIRAMIDE

Om de fauna binnen de gemeentegrenzen te beschermen, zal men moeten beginnen met een gedegen ecologische zorg voor het groen. Dat groen dient zeer gevarieerd te zijn en niet vooral te bestaan uit gras. Met groen in deze brief bedoel ik dan ook een zeer soortenrijke vegetatie en niet de gelijknamige kleur.

Maar het groenbeheer van de gemeentelijke buitenruimte is naar mijn mening vooral gericht op een voor de mens aantrekkelijke stoffering van de bermen, perken, plantsoenen en parken. Mensen die in het groen actief zijn, en zij die, vanuit een vastgesteld beleid, die mensen aansturen, werken in en met de basis van ons bestaan, de basis van de voedselpiramide. Zij hebben een grote verantwoordelijkheid. Dat besef is doorgaans niet of in zeer onvoldoende mate bij hen aanwezig; zij denken vooral in termen van schoon en netjes en zitten vastgeroest in oude beheerstradities.

De flora vormt de enige producentenlaag in de voedselpiramide en voedt alle organismen in de hogere lagen; de consumentenlagen. Aan kinderen stel ik wel eens de vraag, heeft een leeuw gras nodig? Het antwoord is doorgaans nee. Dan vertel ik ze dat leeuwen vooral grazers eten. Daarna roepen ze luidkeels 'ja, ze hebben gras nodig'.

Rekening houdende met wat geschreven staat in de voorgaande alinea's, is het te gek voor woorden dat de meeste mensen die het groen inrichten en onderhouden, doorgaans niet meer zijn dan landschapsstoffeerders. Zij gaan voorbij aan de ecologische functie en waarde van de materie waarin en waarmee ze werken. In het Haarlemse beleidsstuk, dat gaat over het ecologisch groenbeheer, wordt het groen ingedeeld in hotspots, plekken met potentie en de rest van het groen. Het laatst genoemde areaal is het grootst. Omdat de actieradius van veel diersoorten beperkt is, vind ik dat een verkeerde keuze. Mijn visie is dat elk stukje groen, zowel binnen als buiten de bebouwde kom, potentie heeft. Er moet, ten behoeve van de

genenutwisseling, namelijk gestreefd worden naar een goede en soortenrijke groene infrastructuur. Het creëren van ecologische eilandjes, draagt niet of in onvoldoende mate bij aan de vergroting van de biodiversiteit.

De onderste consumentenlaag van de voedselpiramide wordt voor ca. 80% gevormd door geleedpotigen. Van al die soorten is weer ruim 70% insect. Dat zijn kleine tot zeer kleine organismen waarvan de meeste soorten niet of nauwelijks opvallen. Doen ze dat wel, dan worden ze doorgaans, al dan niet preventief, door de mens bestreden. Wie op het Internet informatie zoekt over insecten zal merken dat veel sites, soms zelfs de meeste, gaan over de bestrijding van die dieren. Dat is schandig, want vooral zij zijn de bestuivers van de producentenlaag en de eerste schakel van de voedselketen voor carnivoren, zoals vogels, Egels, vleermuizen, spitsmuizen, amfibieën en insectivore geleedpotigen.

3. SYMPTOMEN AL HEEL LANG MERKBAAR EN STEEDS DUIDELIJKER

Dat wij nu merken dat het niet goed gaat, komt doordat wij weidevogels als Grutto, Tureluur, Kievit en Kemphaan zien verdwijnen, dat de Spreeuwen en de Huismussen het moeilijk hebben in de onze stad, dat de jongen van Boeren-, Huis- en Gierzwaluwen in toenemende mate in het nest doodgaan. Dit jaar gebeurde dat laatste in sommige delen van ons land zelfs op grote schaal.

Al de genoemde vogelsoorten hebben een gemiddelde levensverwachting van meerdere jaren. Als hun aantal merkbaar afneemt, dan is er al heel lang iets gaande. Het voedselaanbod, vooral insecten, is dan namelijk al decennia lang onvoldoende om alle jongen groot te kunnen brengen. Nu zitten wij dus op een punt dat hele nesten het vaantje strijken en soorten al verdwenen zijn.

Geleedpotigen hebben vrijwel allemaal een zeer korte levensverwachting. De meeste soorten leven maar één seizoen en soms zijn er zelfs twee, drie of meer generaties per kalenderjaar. Dat maakt ze niet minder, maar juist extra kwetsbaar. Onzorgvuldige omgang met het groen kan er voor zorgen dat in één seizoen hele generaties worden vernietigd. Men kijkt, als het gaat om de ernstige afname van de insectenstand, terecht naar de intensieve landbouw en veeteelt. Maar ook het beheer van openbare plantsoenen, bermen, parken etc. draagt daar in grote mate aan bij. Het zaai-, maai- en snoeibeleid aldaar is van dien aard, dat het ten koste gaat van de gevarieerdheid van de flora en daardoor ook van de fauna. Wanneer zat uw autoruit voor het laatst onder de insectenlijken na een ritje door het land?

Heel veel mensen maken zich druk over het afschieten van Grauwe ganzen en Damherten. Enorme protesten door burgers, boeren, jagers en illusionisten langs de hekken van de Oostvaardersplassen tegen 'de slechte zorg' voor de grote grazers die daar leven. Maar al die actievoerders zijn mede verantwoordelijk voor wat er in de basislaag van de voedselpiramide gebeurt. Maar daar hebben zij letterlijk en figuurlijk geen oog voor.

4. WAT GAAT ER M.I. FOUT IN HET OPENBAAR GROENBEHEER

- a. verkeerde gewaskeuze bij zaaien en planten
- b. er wordt (teveel) gemaaid

- c. er wordt onnodig gesnoeid

a. VERKEERDE GEWASKEUZE BIJ ZAAIEN EN PLANTEN

Grassen

Langdurig heeft men voor het openbaar groen vooral en zeer bewust gekozen voor het inzaaien van cultuurvormen van grassoorten. Soorten die betreding goed kunnen verdragen en de klimaatschommelingen weerstaan (droge en natte periodes). Daarnaast zijn ze haast altijd sterk zodevormend, zodat ze de inheemse plantensoorten, die onkruiden worden genoemd, verdringen. Met onkruiden bedoelt men dan ecologisch waardevolle plantensoorten zoals paardenbloem, ereprijs, weegbree, klaver, boterbloem, Zachte ooievaarsbek, Herderstasje, Madeliefje, Duizendblad etc.

Die graszaadmengsels bestaan goeddeels, of soms geheel, uit één of meer van de 35 geteelde rassen van het exotische Engels raaigras. Ook in de veeteeltsector worden die het meest gebruikt. Daardoor is dat sterk allergene exotische gras en haar cultuurvormen thans de meest voorkomende plantensoort in ons land. Dat het aantal allergiepatiënten groeiende is, is naar mijn mening daaraan gerelateerd. Een trieste ontwikkeling.

Grassen en insecten

Met uitzondering van de Honingbij, het exotische huisdier van de imkers³, zijn de meeste insectensoorten zeer selectief bij de keuze van hun dracht- en/of waardplanten; soms vliegen ze zelfs maar op één soort. Door de bewuste vergrassing van het groen neemt de variatie van onze flora af en daardoor ook het aantal insectensoorten. De grassen zelf zijn windbestuivers en bieden daardoor maar een beperkt aantal insectensoorten iets bruikbaar. Het zijn gewassen die vooral voor grazers bestemd zijn.

Stinsenbollen en akkerkruiden

Als de overheid tegenwoordig iets onderneemt om de insecten te redden, dan is het vaak de aanplant van vroegbloeiende bolgewassen (vooral Boerenkrokus en cultuurvormen van diverse narcissoorten) of het zaaien van akkerkruiden (bijv. klaproos, Bolderik, Korenbloem en Gele ganzenbloem).

De bedoelde bolgewassen bestaan uit exotische soorten die ooit alleen, en op bescheiden schaal, op enkele buitenplaatsen in Friesland, aan de Vecht of rond Haarlem als tuinplant (stinsenplant) groeiden en bloeiden. Van de tweede groep, de akkerkruiden, zijn eveneens niet alle soorten echt inheems. Zij kwamen ooit en langdurig vanuit Zuid-Europa mee met vervuild zaaigraan. Die vervuiling werd destijds bewust en met succes bestreden. Nu worden ze ten onrechte gezien als ecologisch waardevolle soorten. Imkers zijn daar wel blij mee, want hun exotische huisdieren, die nauwelijks meer verwant zijn aan de wilde soort, vliegen daar graag op. Niet zo gek, want de voorouders van de gecultiveerde Honingbij komen eveneens uit Zuid-Europa.

Van onze inheemse insectensoorten zijn het vooral enkele zweefvliegen (zoals de Blinde bij) en hommelmkoninginnen die in het voorjaar op het stuifmeel en de nectar in de

bloemen van de exotische stinsenbollen afkomen. Meer ecologische waarde hebben ze nauwelijks. Heel anders is dat met de echt inheemse planten. Die zijn van levensbelang voor uit de winterslaap ontwakende insecten. Maar die worden al vroeg in het jaar gemaaid. Denk hierbij in het bijzonder aan de Paardenbloem, waarop ontelbaar veel wilde insectensoorten vliegen (enkele honderden soorten). Daarnaast heeft het blad een hoge voedingswaarde (o.a. een rijke kalkbron) voor hogere dieren en de zaden worden graag door vogels gegeten.

De zo gekoesterde, en in het kader van het Haarlemse ecologische groenbeleid zeer vaak toegepaste, akkerkruiden, aangevuld met het exotische Bijenvoer (*Phacelia species*), zijn ook weer plantensoorten die vooral waarde hebben voor de Honingbij. Surf eens naar www.denederlandsebijen.nl en leer welke wilde bijen op die kruiden vliegen; (nagenoeg) geen een.

Ecologische schade bij zaaien van akkerkruiden

Akkerkruiden gedijden alleen goed in het dynamische akkermilieu, vandaar de groepsnaam. Om ze te zaaien en te laten floreren, zal de grond eerst moeten worden omgewerkt. De oorspronkelijke vegetatie, doorgaans bestaande uit inheemse soorten, werkt men met grote machines onder. Het bodemleven raakt daarbij ernstig verstoord. Is het de bedoeling om de akkerkruiden op die plek te behouden, dan zullen de genoemde handelingen jaarlijks moeten worden herhaald, omdat de betreffende kruiden vooral eenjarige soorten zijn die weinig concurrentie verdragen. Het omzetten van de grond gebeurt met zware machines, die voor verdichting van de bodemstructuur zorgen (ook een probleem in het agrarisch gebied). Anders dan wordt beoogd, is er uitsluitend sprake van ecologisch verlies bij de toepassing van akkerkruiden.

Alternatieven voor akkerkruiden

Bermen, plantsoenen e.d. kan men beter eenmalig inzaaien of inplanten met bijv. een keuze aan inheemse vaste plantensoorten, gekocht bij een gespecialiseerde kweker of leverancier. Dat moeten dan wel zaden of gewassen zijn van inheemse soorten, van Nederlandse oorsprong.

Er zijn inheemse soorten met een verspreidingsgebied dat doorloopt tot in Zuid-Europa (of verder). De Zuid-Europese plant is op het oog wellicht identiek aan die van ons, maar genetisch zijn ze niet gelijk. De bloeitijden van planten zijn afgestemd op de actieve periode van hun bestuivers en die worden bepaald door de klimatologische omstandigheden. Het is gebleken dat inheemse plantensoorten, die geteeld zijn uit zaad van exotische herkomst, hun bloeitijden niet (voldoende) aanpassen. Zo zijn zij ecologisch gezien van minder of geen waarde.

Dergelijke zaden en die van diverse exotische soorten worden/werden bij publieke zaaiacties (zaadbommen e.d.) door gemeentelijke afdelingen gebruikt; tamelijk slordig.

b. ER WORDT (TEVEEL) GEMAAID

Maaien heeft een schadelijk effect op de ecologische waarde van het groen. Gaan planten daarvan niet dood, dan stelt het namelijk hun bloeitijd uit. Dat planten, iets gestuurd door het weer, op een vast moment bloeien is geen toeval. Via evolutionaire weg is dat ontstaan. Het is namelijk de tijd dat dierlijke organismen met een korte levensduur, vrijwel altijd insecten, in hun actieve periode daar gebruik van kunnen maken als dracht- en/of waardplant, daar schreef ik al eerder over.

Het belang van zowel dracht- als waardplanten

In het voorgaande schreef ik vooral over drachtplanten. Dat zijn planten die met hun nectar en stuifmeel een belangrijke voedselbron vormen voor insecten. Maar met voeding voor de imagines (volwassen insecten) ben je er niet. Zeker zo belangrijk zijn waardplanten. Dat zijn planten waarop insecten hun eitjes leggen. De larven of nimfen die daaruit komen leven op, van en/of in die planten.

Met maaien na de bloei heeft men de imagines wel gevoed, maar hun nageslacht vernietigd. Omdat de levensverwachting van insecten in de meeste gevallen slechts één seizoen is, zoals u eerder las vaak zelfs veel korter, vernietigt men met het gemaai grote delen van het nageslacht van insectengeneraties. Een vogel, zoogdier of amfibie krijgt, als er een legsel of worp verloren gaat, wat later in het seizoen of in het volgende jaar nog een kans. Die kans hebben de meeste insecten dus niet.

Omdat de onderste consumentenlaag van de voedselpiramide voor ca. 80% uit geleedpotigen bestaat (waarvan weer ruim 70% insecten), werkt de slachting van de geleedpotigen sterk door in de hogere lagen. De laag boven de onderste consumentenlaag bestaat immers voornamelijk uit insectivore dieren⁴. Die verliezen hun voer en vervolgens gaan de hoger geplaatste dieren dat uiteindelijk ook missen. Dat proces is door het beheer van het groen al lang gaande. Wij zitten nu echter op een punt dat er zoveel vernield is in de basislagen, dat de snelheid angstaanjagend is toegenomen (zie wat er gebeurt met de zwaluwen).

Het groenbeheer mag niet alleen gericht zijn op een voor de mens aantrekkelijk stoffering van het landschap. Zoals ik reeds eerder schreef, werken mensen die in het groen actief zijn, en zij die die mensen aansturen, in en/of met de basis van ons bestaan. Zij hebben dus, zonder dat zij dat vaak goed beseffen, een enorme verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit en derhalve voor ons welzijn. Beseffen zij dat wel, dan is voor hen de bloeitijd doorgaans sturend in het maaibeleid. Als de hoofdbloei verstreken is wordt al het groen gemillimeterd en het maaisel afgevoerd. De afvoer van het maaisel, waarin vele insecten en hun larven of nimfen, zou moeten om de grond te verschralen.

De onzin van verschralen in het stedelijk groen

Verschralen betekent de vruchtbaarheid van de grond verminderen door te maaien en het maaisel af te voeren. Daarmee onderbreekt men heel bewust een natuurlijk circulair proces.

Planten halen hun bouwstoffen uit de grond. Dat zijn ook de bouwstoffen voor hogere organismen en daarom eten die van de vegetatie; een mond vol aarde is immers uiterst onplezierig en daar zijn de verteringsstelsels niet op ingesteld. Vervolgens eet bijvoorbeeld een carnivoor weer een herbivoor om aan de door dat dier opgenomen bouwstoffen te komen. De planten die niet gegeten zijn, sterven vroeg of laat af en worden door vooral bodemorganismen (reducenten) zover afgebroken, dat ze zijn verworpen tot bouwstoffen voor een nieuwe generatie planten. Van het groen dat wel gegeten is, gaan onverteerbare resten via de feces het volgende verteringsproces in en de wel opgenomen stoffen worden na de dood afgebroken.

Wie nu maait en het maaisel afvoert, zorgt er voor dat de gemaaide grond keer op keer van een aanzienlijk deel van de bouwstoffen voor planten wordt beroofd. Het hardnekkige fabeltje dat dat moet om de vegetatie zo gevarieerd mogelijk te krijgen, is in het stedelijk gebied onzin. De natuur is schijnbaar zo slecht georganiseerd, dat de arrogante mens moet bijsturen.

Een stuk weidegrond, dat aan de natuur teruggegeven wordt, zal men moeten verschralen. Door de grote hoeveelheden uitgereden mest en/of de door het vee verloren uitwerpselen, is dat zeer zinvol. Maar het keer op keer verschralen van bermen, plantsoenen etc. kan ik alleen maar zien als een instrument om hoveniers aan het werk te houden.

Verschraald men toch, en is het serieus bedoeld om de gewasvariatie te vergroten, dan is men, ongeacht of het doel wordt bereikt, uitsluitend botanisch bezig en gaat men voorbij aan de belangrijke ecologische waarde van het groen in al haar ontwikkelingsstadia.

Maaien en snoeien zijn tegennatuurlijke handelingen. Wie met het excuus komt dat het moet, omdat er geen grote grazers meer in het overgrote deel van ons groen rondlopen, neemt zichzelf in de maling. Grazers zijn selectief etende dieren. Ze blijven in een natuurlijke situatie nooit langdurig op dezelfde plek om alle vegetatie te millimeteren. Zouden ze dat wel doen, dan ondermijnen ze hun eigen voedselvoorziening. Op dat gebied zijn dieren minder stom dan mensen.

Wat doen de 'overheidsmaaiers'; maaien, maaien en nog eens maaien. Wordt het groen van de grasmat zo hoog dat paardenbloemen (u weet wel, die ecologisch waardevolle planten) de kans krijgen om te bloeien, dan volgt al snel een nieuwe maaibeurt. Het veelal exotische gras profiteert daarvan door zoden te vormen en zodoende verdringen zij de echte, ecologisch waardevolle heemplanten die, zoals u reeds heeft kunnen lezen, onkruiden worden genoemd. Dat is niet een toevallige samenloop van omstandigheden. Daar wordt bewust naar gestreefd (vorm van onkruidbestrijding).

Schade aan het bodemleven

Vrijwel alle grond is samengesteld uit anorganisch en organisch materiaal. Het anorganische deel bestaat uit zeer kleine stukjes steen (van 63 micrometer tot 2 millimeter).

Het organische uit dode plantaardige en dierlijke resten in alle stadia van ontbinding. Dat materiaal wordt door het bodemleven omgezet tot plantenvoeding. Door de voortdurende verschraling (afvoeren van maaisel) neemt het aanwezige organische materiaal tussen de steenkorreltjes af en verzand de bodem. De structuur van de grond verdicht en wordt daardoor minder doorlaatbaar voor lucht en regenwater. Ook de zware maaimachines dragen bij aan de verdichting. Het bodemleven heeft tussen het zand niet veel te vinden en verarmd sterk. Als vervolgens de zon en de wind, door al het gemaai, vat krijgen op de bodem is er sprake van een ecologische ramp (bodemerose).

Een natuurlijk microklimaat tussen de begroeiing

Kortom het maaien heeft een negatieve werking op de biodiversiteit en zal op grote schaal gestopt moeten worden. Dat stoppen is niet alleen om bovenstaande reden. Hogere begroeiing zorgt ook voor een microklimaat vlak boven de grond. Daarin schuilen veel insecten (imagines, larven en nimfen) tegen bijvoorbeeld droogte en predators. Door de aanwezigheid van al die insecten, is die begroeiing tevens het leefgebied van insectivore geleedpotigen, amfibieën (Padden en salamanders), Egels, spitsmuizen en Mollen. Het maaien bedreigt dus ook hun voortbestaan.

Aan het begin van de grote droogteperiode halverwege dit jaar, die overigens door het KNMI werd voorspeld, reden de maaimachines weer uit. De zon en de wind kregen vat op de grond, hetgeen een slachting betekende onder de insecten en de dood voor veel van de bodemorganismen.

De natuur is zeer dynamisch en kan, wil men de biodiversiteit beschermen, niet volgens een vast bestek onderhouden worden.

Maaien kruidenbegroeiing en riet langs waterpartijen

Teveel beschoeiingen langs waterpartijen zijn te stijl en te hoog. Soms worden er trapjes aangebracht om watervogels en te water geraakte zoogdieren, bijvoorbeeld egels, de gelegenheid te geven het water te verlaten. Nog los van het feit dat de trapjes een heel, heel klein pleistertje zijn op een enorme grote wond, zijn de onderlinge afstanden dan meestal te groot om enige soelaas te bieden. De beste oplossing voor dat probleem zijn natuurlijke oevers, daar hebben dan ook geleedpotigen en amfibieën profijt van. Er zijn diverse bedrijven die in dergelijke oevers zijn gespecialiseerd. Dat ze nauwelijks worden toegepast zal mogelijk een economische reden hebben. Ik vraag me echter af of het financieel voordeliger is. Het hardhout, dat voor de beschoeiingen wordt gebruikt, komt uit tropische bossen en is, daar ga ik van uit, FSC-gecertificeerd. Daar hangt ook een behoorlijk prijskaartje aan. Verder gaat het gebruik van dat hout, gecertificeerd of niet, altijd ten koste van de biodiversiteit in het tropisch regenwoud en brengt het transport ook milieuschade toe. Neem van mij aan dat de mensheid het niet redt met een gezonde economie en een zieke ecologie.

De vegetatie langs waterpartijen blijft nogal eens bewust ongemaaid. Dat zou ecologisch gezien goed zijn. Maar die strookjes zijn meestal te smal om functioneel te zijn en worden maar al te vaak in de zomer alsnog gemaaid. Dat geldt ook voor het riet dat de brutaliteit heeft om het land op te gaan. Hiermee worden nesten van bijvoorbeeld Fuut,

Meerkoet en Waterhoen voor predators, honden en kinderen beter zicht- en bereikbaar. Maar ook de karekieten, Rietgorzen en Rietzangers zijn daar niet blij mee. Wordt de vegetatie aan de waterkant (in het water en op de oever) niet in de zomer gemaaid, dan gebeurt het wel later in het jaar. In opdracht van het waterschap trekken ingehuurde bedrijven dan het riet uit de watergangen, poelen en plassen. Gelijk daarmee gaan bijvoorbeeld ook Kalmoes, Gele lis, Krabbescheer, Waterranonkel, Moerasandoorn en Zwanenbloem op de druipende kar. Ook amfibieën, hun larven en aan het watergebonden geleedpotigen verdwijnen daarin en gaan mee naar de destructie. Of de planten en dieren beschermd zijn, lijkt niet te deren. Van oplettende omwonenden heb ik inmiddels vernomen dat daardoor, in het water nabij hun woning, de Groene kikkers zijn verdwenen.

De lokale overheid zit in het bestuur van de waterschappen; een ander beheer moet in overleg toch afgedwongen kunnen worden.

c. ER WORDT ONNODIG GESNOEID

Dan nu het snoeien. Snoeien van inheemse houtgewassen in plantsoenen, bermen en parken is het corrigeren van fouten. Iedere landschapsontwerper en hovenier die zijn vak verstaat, kent de natuurlijke habitus en de maximale hoogte van een houtgewas, of kan die te weten komen. Met het oude ingewortelde principe van 'wijkers en blijvers'⁵ moet worden gestopt. De gewassen vechten dan om voeding, lucht en licht. Een gevecht dat ten kosten gaat van de normale ontwikkeling van een gewas, doordat het hoogtegroeit afdwingt. Wie groenstroken toekomstgericht inricht, voorkomt daarmee dat hoveniers met hun grote schoenen het dierenleven tussen de gewassen periodiek vertrappen of verjagen. De oogst aan snoeihout wordt afgevoerd en draagt weer bij aan de onnodige verschraling van de bodem.

Het zaag- en snoeiwerk wordt gedaan als de houtgewassen in rust zijn. Dat is de tijd dat ook een aanzienlijk deel van de dierlijke organismen inactief zijn en tussen of in het plantenstro overwinteren. De schade aan de biodiversiteit is daardoor aanzienlijk.

Verder moet er gestopt worden met het weghalen van plantenstro en gevallen blad in heester- en plantvakken. Nog steeds zie ik hoveniers in de herfst en winter het materiaal weghalen. Dat gaat, zo heeft u hiervoor kunnen lezen, ten koste van de kwaliteit van de grond. Dood organisch materiaal zorgt immers voor een betere bodemstructuur en geeft flora en fauna een kans van leven. Het weghalen van dat materiaal, waarschijnlijk weer met het excuus dat er verschaald moet worden, maar in werkelijkheid is 'schoon en netjes' het doel, maakt de grond zo arm dat die in veel plantvakken in mijn stad vooral uit zand bestaat. Maar die verarming is niet de enige schade. Met het afvoeren van het dode plantmateriaal gaan ook waanzinnig veel insecten in alle stadia van hun ontwikkelingscyclus naar de afvalverwerking.

Omwille van een duurzame samenleving stimuleert men thans een circulaire economie, maar het natuurlijke circulaire systeem, dat voor ons welzijn en dat van alle organismen

waarmee wij ons ecosysteem delen, wordt voortdurend en in toenemende mate geschaad.

5. IS ECOLOGISCH GROENONDERHOUD DUUR?

Ecologisch onderhoud van het groen is m.i. goedkoper dan het intensieve onderhoud dat nu gaande is. Wel zullen er op vele plekken eenmalig extra werkzaamheden verricht moeten worden en is het nodig om zaden en plantmateriaal aan te kopen. De het hovenierswerk neemt daarna af. Dat betekent allereerst minder inhuur en uiteindelijk kunnen de grote machines goeddeels vervangen worden door het edele hoveniershandwerk.

6. CONCLUSIE

Het gaat ernstig mis met de biodiversiteit en daardoor met ons eigen circulaire ecosysteem. Voor de oorzaak moet niet alleen naar de agrarische sector gekeken worden. De overheid draagt daar zeer aan bij door het intensieve groenonderhoud. De overheidsfinanciën en de natuur zijn erbij gebaat als dat drastisch gaat veranderen. Wie nu zegt 'maar dan gaat alles vergrassen', moet beseffen dat dat wordt veroorzaakt door het decennia lang graszaaien en maaien. Voer in een dergelijke situatie eenmalig de bovenlaag af of zet hem minimaal 'twee steken om' en zaai of plant het in met een mooi inheems plantenmengsel. Zo doet men daadwerkelijk iets aan de zeer noodzakelijke verbetering van de biodiversiteit in de Randstad. Dit is een relatief grote ingreep in een ecologisch waardeloos gebied. Mocht er een grote ingreep nodig zijn in een waardevol gebied, doe het dan altijd gefaseerd en in een tijd waarin het zo min mogelijk verstoring is voor de biologische processen. Houd daarnaast ook rekening met het voorspelde weer. De natuur is zeer dynamisch en het groenonderhoud kan derhalve niet lang vooruit gepland worden en de aanstuurders van de groenwerkers moeten vaker naar buiten om in ogeschouw te nemen waarover zij praten. Hoveniers aansturen vanuit een tekening veroorzaakt alleen maar ecologische schade.

7. ADVIEZEN

1. Creëer opnieuw de functie van stadsecoloog (universitair geschoold met daarnaast een master ecologie). Beter is het om een Bureau Ecologie op te zetten, dat naast toezicht op het groenonderhoud ook een belangrijke communicatiefunctie krijgt, bijvoorbeeld in samenwerking met NME-Haarlem.
2. Stop met het overvloedige gemaai van het groen. Dat geldt ook voor het groen langs de watergangen.
3. Wordt er gemaaid, maai dan niet op basis van een bestek. Bepaal kort ervoor, op basis van de te verwachten weersomstandigheden en de eventuele ecologische schade die het veroorzaakt, of het verstandig is. Maak er maatwerk van.
4. Wordt er voor gekozen om het groen langs watergangen deels ongemaaid te laten, maak die strook dan zo breed mogelijk.
5. Probeer zoveel mogelijk waterpartijen van een natuurlijke oever te voorzien.
6. Ga in overleg met Rijnland om te bezien hoe het waterleven en de plantengroei in en langs de waterpartijen gespaard kunnen worden.
7. Zaai grond, ontdaan van de jaren oude grasmat, zoveel mogelijk in met zeer gevarieerde zaadmengsels van inheemse planten. Let bij de keuze van het mengsel op de samenstelling, de

bezonning en de relatieve vochtigheid van de grond. De Cruydhoeck heeft biologisch geteelde zaden, heel veel kennis en geeft graag advies.

8. Koop uitsluitend biologisch geteelde zaden die soortecht zijn (dus geen cultuurvormen!) en van planten van inheemse herkomst. De Cruydhoeck garandeert dat.
9. Blijf van ingezaaid groen af. Laat de natuur haar werk doen. Maaien stelt bloeitijden uit, vernietigd hele insectengeneraties en daardoor het voorbestaan van de diersoorten in hogere lagen van de voedselpiramide.
10. Stop met het ingewortelde verschralen. Het is louter een excuus om groenwerkers die op de loonlijst staan aan het werk te houden.
11. Stop met het weghalen van plantenstro en gevallen blad in plantvakken. Daarin overwinteren insecten (als imago, pop of larve), padden, salamanders, egels etc.
12. Beperk het betreden van plantvakken tot een minimum.
13. Stop met het aanplanten van 'wijkers en blijvers'. Koop direct zoveel houtgewassen als dat er bij volle wasdom in een plantvak kan staan. Koop ze omwille van de kwetsbaarheid wat groter dan gebruikelijk. Ten opzichte van het principe 'wijkers en blijvers' blijft dat financieel voordeliger.
14. Stop met snoeien van inheemse houtgewassen. Van elk gewas is de maximale hoogte en habitus bekend. De plantvakken krijgen daardoor veel meer rust. Omdat ze voor het snoeiwerk intensief betreden moeten worden als de natuur in rust is.
15. Zorg voor scholing op ecologische gebied voor hen die bemoeienissen hebben met de inrichting en beheer van het groen.
16. Geef de biodiversiteit minstens zoveel aandacht, ook als het gaat om geld, als het schoonmaken en schoon houden van lucht en water. Want alleen met die twee zaken redden wij ons ecosysteem niet!

Vriendelijke groet,
Peter Bulsing

¹ Niet gecultiveerde natuurterreinen.

² De Geleedpotigen bestaan uit o.a. insecten, spinachtigen, en kreeftachtigen.

³ De Honingbij is een exoot. Door kruisingen, selectie en koninginnenkweek op inseminatiestations staat de huidige Honingbij ver af van haar wilde voorvader. Bewezen is dat zij een concurrent is van de wilde bijen en dat de wilde bijensoorten even succesvol kunnen zijn bij het bestuiven van onze consumptiegewassen. Imkers houden de schijn hoog dat Honingbijen onmisbaar zijn vanwege hun eigen belang; de honingproductie.

⁴ Dieren die uitsluitend of in zeer grote mate insecten eten.

⁵ Aanplant van meer houtgewassen dan nodig is. Het gaat dan om jong plantmateriaal, dat enkele jaren later gedund wordt door de wijkers te rooien.